

גודל פגם המחלוקת

נסח

1

למנוחה
לעולם

ומחלוקתם היתה מפני שסברו כי משה רבנו רצה שכל הגדולה תהיה רק ממשפחתו, והוא התפלל על זאת להקב"ה שלא יזוה הכבוד מביתו וממשפחתו, והקב"ה רצון ידאיו יעשה וממלא בקשתו. ועל כך התרעמו, כי הם רדפו אחר הכבוד, לא אחר הכבוד המדומה אלא לשם שמים, כי כל מי שעולה לגדולה מתקרב להשי"ת וכבוד השכינה חופף עליו, ע"כ בקשו את הגדולה לעצמם כדי שהם יתקרבו להשי"ת ויגיעו לדבקות בהשי"ת. ולדב"ק תגדל הקושיא, אף כל כוונתם היתה לשם שמים מדוע אפוא נענשו בעונשים נוראים כ"כ על המחלוקת.

איתא בגמ' (סנהדרין קי.) כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ויש לבאר מדוע דוקא בפרשה זו כתבה התורה את האיסור להחזיק במחלוקת ולא ציווי בפ"ע. כן יש לבאר בעצם פרשת קרח, מהו גודל הפגם של מחלוקת, שמצינו בו עונש כה חמור כמש"נ ואם בריאה יבא ה' וגו', שלא היה כנמצא בעולם עונש ראוי למחלוקת והיה צורך לברוא עונש חדש לזה, והרי יש בתורה חטאים רבים וכל מיני עונשים ישנם עליהם, ואפילו בעבירות החמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים ג"כ כמות כל האדם ימותון אלה, ובשביל מחלוקת היו צריכים בריאה חדשה שנבראה במיוחד להענישם, ואף שמחלוקת אינה אלא איסור לאו. כן צ"ב מה שאחז"ל (במד"ד ית), כמה קשה המחלוקת שב"ד של מעלה אין קונסים אלא מבין כ' שנה ומעלה וב"ד של מטה מבין י"ג, ובמחלוקתו של קרח תינוקות בני יומן נשרפו ונבלעו בשאול תחתיות, דכתיב ונשיהם ובניהם וטפם וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. וקשה מה שיך עונש לטפם, ולא מצינו דוגמתו בכל התורה. כן צ"ב מה שהזהיר משה את ישראל אל תגעו בכל אשר להם, שאסור לנגוע אפילו בחפץ שלהם, שאפילו בחמורות ע"ז ג"ע ושפ"ד לא מצינו כן, וצ"ב מהו גודל החטא. וכן משאחז"ל (יומא ט:): מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז ג"ע ושפ"ד, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמ"ח מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד. והא גופא טעמא בעי, הרי שנאת חנם אינה אסורה אלא בל"ת, לא תשנא את אחיך בלבבך, ומדוע שקולה היא כנגד ג' החמורות.

אכן זה מלמדת התורה בפרשה זו, את גודל ועוצם הפגם של מחלוקת שגדול עוונו מנשוא. כמאמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, פי' כלל גדול הוא שכולל את כל התורה כולה, שכל עניני התורה נכללים בענין זה. ענין ואהבת לרעך כמוך הוא הכח שיהודים מאוחדים יחד, כדאיתא שכאשר ישראל באחדות או הקב"ה מתייחס עליהם בתואר אבינו ואז הם נקראים בניו אתם לה' אלקיכם, משא"כ כאשר יש פירוד בין ישראל אין הקב"ה נקרא אבינו ואין ישראל נקראים בניו. כי גדול עד מאד הוא כחם של ישראל המאוחדים יחד, שזה כלל גדול בתורה. וכמו שאמרו עוד חז"ל (תנחומא נצבים) עה"פ אתם נצבים היום כולכם, מה היום מאפיל ומאיר אף אתם בזמן שאפלה לכם אני מאיר לכם, אימתי בזמן שאתם כולכם באגודה אחת. היינו שכאשר ישראל מאוחדים באגודה אחת או שורים עליהם רק רחמים וחסדים והקב"ה מאיר אפילתם. וכמד"א ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כאשר כולנו אחד או ברכנו אבינו באור פניך, כי כח זה ממשיך אור.

וכן להיפך, הפגם של מחלוקת הוא כמד"א בזה"ק, קרח אזיל במחלוקת, מאי מחלוקת פלוגתא, פלוגתא דלעילא ותתא. היינו שפירוד בין ישראל גורם פירוד בכל העולמות העליונים ומביא פירוד בין הקב"ה וישראל. וזהו שאמרו חז"ל שמקדש שני

והנה השל"ה הק' כתב בפרשה זו, שהמאמים וחמשים איש, שבתוכם היו גם הנשיאים, כל כוונתם היתה לשם שמים, שהאמינו בה' והאמינו במשה עבדו וידעו נאמנה שכל מה שמשה רבנו עושה הוא מפי הגבורה, אבל הם סברו כי מחלוקתם היא לשם שמים.

חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד, כי כאשר יש שנאת חנם ופירוד בין ישראל הר"ז גורם לפלוגתא דלעילא ותתא ומה נהיה תורבן הבית. ולכן העונש החמור ביותר מכל החטאים והעונשים שבתורה הוא על עון מחלוקת כי מחלוקת גורמת פירוד בעילאי ותתאי. דהנה הכח של כלל ישראל שהם העם הנבחר כולל הן מה שישראל הם חלק א' ממעל ומכח זה הם דבוקים בהשי"ת כמאה"כ כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, והן ענין שלמות הכלל ישראל שהוא ע"י אחדותם שהם דבוקים כאחד, ועי"ז מתקיימת הדבקות של ישראל בהקב"ה, כענין ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, שזה הביא

1

של אהבת חנם. וכאמור שאהבת ישראל היא סגולה להגיע לאהבת ה' ולאהבת התורה, היינו שההתחלה היא מאהבת ישראל, וזה מקור התיקון, שכאשר ישראל דבוקים כאחד ע"ז הם דבוקים בהשי"ת. וכל כמה שיהודי מעמיק בואהבת לרעך כמוך כך הוא משיג ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך שזה הדרך לבנין בית המקדש.

ולבאר הענין מה שקשה לכאורה דאם כוונתם היתה לשם שמים איך כה נכשלו, י"ל ע"פ מאתו"ל (במד"ר יח) כל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה וכל המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה, דראשית הפגם היה ענין מהרהר אחר רבו, שאיך יכלו לחשוב שמשה רבינו רוצה מה שהקב"ה לא אמר לו, והרי זה בבחי' מהרהר אחר רבו, ומפגם זה שהוא כמהרהר אחר השכינה נפלו לפגם הנורא

של מחלוקת. ועוד י"ל דהנה השורש פורה ראש ולענה המביא לכל המדות הרעות היא מדת הישות, כאשר ישותו של האדם תופסת אצלו את המקום המרכזי ומבקש תמיד להשביע את רצון עצמו, זה השורש פורה ראש ולענה של כל ענפי הרע. וכמו שיש ישות בגשמיות שייך גם ישות ברוחניות שהיא ג"כ בגדר ישות. וזה היה הפגם של עדת קרח, שהרי לא היו סבורים ששם שמים יתקדש יותר אילו תהיה להם הכהונה מאשר אם אהרן הוא הכהן, ולא היתה כוונתם שיהיה יותר נחת רוח לפני הקב"ה מזה אלא שהם יתקרבו יותר להשי"ת ע"י שיעלו לגדולה, והם אשר ישיגו את הדבקות בה' ואת כל המדרגות והגדלות שמשיג מי שעולה לגדולה, והרי שהיה כאן בשורש פגם של ישות ברוחניות ומה נבע החטא הגדול של מחלוקת שנפלו בו לבסוף. ועפ"ז מבואר מה שהתורה"ק רמזה דוקא בפרשה זו שכל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שהתורה"ק מלמדת כאן שלמרות שהיו אנשים גדולים כ"כ, קרח שהיה בעל רוח הקדש ומאתים וחמישים האיש שהיו בהם נשיאים וכולם היו אנשים גדולים, אעפ"כ כ"כ גדול הפגם של מחלוקת, שאפי' אצל אנשים גדולים ביותר וכוונתם לשם שמים, יכול להיות שאחר הכל האדם משוחד מגניעות עצמיות כמו כאן שרצו להיות אנשים גדולים, ולכן גם באופן זה שייך הפגם של מחלוקת.

ואת גודל הפגם של מחלוקת שהוא עמוק מאד אנו למדים ממה שהתורה אמרה שגם טפס נענשו וכן מאומרו אל תגעו בכל אשר להם. שהבי' בזה ע"ד שיש ענינים תורשתיים הטבועים בדם העוברים גם לילדים, וכן יש מחלות מדבקות שכל מי שרק בא במגע עם החולה נדבק במחלה, עד"ז הוא פגם המחלוקת, שאפילו טפס ג"כ ירדו חיים שאולה למען ימות זכאי ולא ימות חייב, כי דמם הורעל כבר בפגם המחלוקת והפירוד מעלמא דפרודא. וכמ"כ אל תגעו בכל אשר להם, אף שהאיסור של מחלוקת הוא רק ל"ת, אבל הפגם עמוק מאד עד שהמתקרב והנוגע באשר להם ג"כ נפגע ממחלה זו, ואין זה מגדר עונש אלא שנפגמו במחלה הזאת.

לקבלת התורה ולואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ובמנ שבית ראשון נחרב על ע"ז ג"ע ושפ"ד, שג' חטאים אלו גורמים לנתק יהודי מהשי"ת, ע"ז פגמו במח שנהיה מח שאינו יהודי, וג"ע הפגם בלב חומד, ושפ"ד הוא באברים, וע"ז מתנתקים ישראל מהשי"ת, והיות שבית המקדש הוא מקור הדבקות בין הקב"ה וישראל, הרי כיון שנתנתקו מדבקותם בהשי"ת נחרב בית המקדש. כמ"כ חורבן בית שני שהיה מפני שנאת חנם, שנתבטל כח האחדות והדבקות של כלל ישראל, ונשבר כח השלמות של כללות ישראל שאינו אלא כאשר הם עם אחד, ולכן נחרב ביהמ"ק, דכשם שדבקות ישראל בהקב"ה נפסקה ע"י ע"ז ג"ע ושפ"ד, כך לא היה לה קיום ונפסקה כאשר בטלה דבקות ישראל בינם לבין עצמם.

ולכן נענש קרח כל כך, אף שאין זה אלא איסור ל"ת, כמש"נ וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה', שהדבר השנאו ביותר לפני הקב"ה הוא כאשר יש פירוד בישראל. כמאמר צדיקים, קשה עלי פרידתכם, כביכול קשה עלי מאד הפירוד ביניכם. ובמדרש פר' פנחס (פכ"א) איתא גדול השלום שניתן לפנחס, שאין העולם מתנהג אלא בשלום, והתורה כולה שלום, שנא' דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכו'. התפילה חותמין בשלום, המכרך את עמו ישראל בשלום. בברכת כהנים חותמין בשלום, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.

אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום, שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. וכוונה"ק הנז' איתא, מאן דפליג על שלום פליג על שמא קדישא, בגין דשמא קדישא שלום איקרי. והיינו דמה שיש ישראל דבוקים בהשי"ת הוא ע"י כח האחדות שהם דבוקים יחדיו, שזהו ענין שלום, וכאשר נשבר כח זה הר"ז בחי' חורבן הבית.

וזאת מלמדת התורה בפרשה זו, כמה קשה פגם המחלוקת, דכשם שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה כך גם הפגם של מחלוקת הוא כלל גדול בתורה, ואם במדה טובה גדול כ"כ ענין האחדות, כמו שאמרו צדיקים שאהבת ישראל מביאה לאהבת ה', וכאשר ישראל באגודה אחת אזי בזמן שאפלה לכם אני מאיר לכם, כמ"כ להיפך גדול מאד הפגם של מחלוקת שגורם פירוד בעילאי ותתאי. ואם כי כדברי השל"ה הק' כוונתם היתה לשם שמים, גדול הפגם של מחלוקת שאפילו אם מתכוונים בזה לשם שמים הפגם גדול מאד, כי המחלוקת גורמת פירוד בעולמות העליונים בעילאי ותתאי. ועל זה נאמר האיסור של מחלוקת ולא יהיה קרח וכעדתו. ובכלל מאמרם ז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, דכמו שחורבן הבית היה מחמת שנאת חנם כך הגאולה ובנין הבית תהיה ע"י ואהבת לרעך כמוך יייהיפך משנאת חנם הוא הכח

(2)

"ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע התנשאו על קהל ה'?" (ט"ו ג)

1 כבר עמד הגה"ק בעל חדושי הרי"ם על התימה הגדולה בפסוק זה, הלא שטות גמורה לטפול על משה רבינו אשמת ההתנשאות כאשר הקב"ה מעיד עליו "והאיש

3

משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר י"ב ג), וכבר אמרו חז"ל (חולין פ"ט) "גדול מה שנאמר במשה 'ונחנו מה' ממה שנאמר באברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' (וכבר אמרנו פעמים רבות לפרש "והאיש משה ענו מאוד מכל אד"ם, ר"ת אברהם דוד משה, ומשה היה העניו הגדול משלשת אבות העולם שהצטיינו במדה יקרה זו כמבואר שם בחולין), וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, ועם ה' שעליו נכתב "הן עם חכם ונבון" איך נפל בפח טענת סרק והבל זו.

אנחנו
עליו

אלא שזה דרכה וטבעה של מחלוקת שבשעת המחלוקת אין איש שם אל לבו דברי אמת וצדק ופיח המחלוקת מטשטשת את עיני השכל להבחין בין טוב לרע, ובין אמת לשקר.

הלא גדולה מזו אמרו בילקוט:

6 "ובמושב לצים זה קורח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן מה עשה כנס עליהם את כל הקהל שנאמר ויקהל עליהם קרח את כל העדה, התחיל לומר לפנייהם דברי ליצנות אמר להן אלמנה אחת היתה בשכנותי ועמה שתי נערות יתומות והיה לה שדה אחת, באת לחרוש אמר לה משה לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, באת לזרוע אמר לה שדך לא תזרע כלאים, באת לקצור ולעשות ערימה אמר הניחו לקט שכחה ופאה, באת לעשות גורן אמר לה תני תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני הצדיקה עליה את הדין ונתנה לו, מה עשתה ומכרה את השדה ולקחה שתי כבשות כדי ללבוש גיזותיהן ולהנות מפירותיהן בין שילדו בא אהרן ואמר לה תני לי את הבכורות שכך אמר לי הקב"ה כל הבכור אשר יולד וכו' הצדיקה עליה את הדין ונתנה לו את הולדות, הגיע זמן גויזה וגוזה אותן אמר לה תני לי ראשית הגו שכך אמר הקב"ה ראשית גו צאנך תתן לו אמרה אין בי כח לעמוד באיש הזה הריני שוחטתן ואוכלתן, בין ששחטה אמר לה תני לי הזרוע והלחיים והקיבה אמרה אפילו אחר ששחטתי אותן לא נצלתי מידו ואמרה הרי הן עלי חרם אמר לה כולו שלי הוא שכך אמר הקב"ה כל חרם בישראל לך יהיה נטל והלך לו להניחה בוכה היא עם שתי בנותיה."

והתימה זועקת עד לב השמים, הלא שקר וכזב דיבר קרח, כל המצוות הללו לא נצטוו בהם במדבר כלל, ואיך הצליח להטות את לב העם בבדותות משונות שלא היו ולא נבראו, אלא שזה טבעה של מחלוקת שאף "דברי ליצנות" מתישבים על לב הבריות ללבות את אש המחלוקת ותבערת השנאה לכלות שדה וכרם ולאבד מאיש שיבה ועד יונקי שדים

Servant Leadership

1 You have gone too far! The whole community are holy, every one of them, and the Lord is with them. Why then do you set yourselves above God's congregation? (Num. 16:3)

6 What exactly was wrong in what Korah and his motley band of fellow agitators said? We know that Korah was a demagogue, not a democrat. He wanted power for himself, not for the people. We know also that the protestors were disingenuous. Each had his own reasons to feel resentful towards Moses or Aaron or fate. Set these considerations aside for a moment and ask: was what they said true or false?

11 They were surely right to say, "The whole community are holy." That, after all, is what God asked the people to be: a kingdom of priests and a holy nation (Ex. 19:6), meaning, a kingdom all of whose members are (in some sense) priests, and a nation all of whose citizens are holy.¹

4
Lessons in Leadership

3

1 They were equally right to say, "The Lord is with them." That was the point of the making of the Tabernacle: "Have them make My Sanctuary for Me, and I will dwell among them" (Ex. 25:8). Exodus ends with the words: "So the cloud of the Lord was over the Tabernacle by day, and fire was in the cloud by night, in the sight of all the Israelites during all their travels" (40:38). The Divine Presence was visibly with the people wherever they went.

2 What was wrong was their last remark: "Why then do you set yourselves above God's congregation?" This was not a small mistake. It was a fundamental one. Moses represents the birth of a new kind of leadership. That is what Korah and his followers did not understand. Many of us do not understand it still.

3 The most famous buildings in the ancient world were the Mesopotamian ziggurats and Egyptian pyramids. These were more than just buildings. They were statements in stone of a hierarchical social order. They were wide at the base and narrow at the top. At the top was the king or pharaoh - at the point, so it was believed, where heaven and earth met. Beneath was a series of elites, and beneath them the labouring masses.

4 This was believed to be not just one way of organising a society but the only way. The very universe was organised on this principle, as was the rest of life. The sun ruled the heavens. The lion ruled the animal kingdom. The king ruled the nation. That is how it was in nature. That is how it must be. Some are born to rule, others to be ruled.²

5 Judaism is a protest against this kind of hierarchy. Every human being, not just the king, is in the image and likeness of God. Therefore no one is entitled to rule over any other without his or her assent. There is still a need for leadership, because without a conductor an orchestra would lapse into discord. Without a captain, a team might have brilliant players and yet not be a team. Without generals, an army would be a mob. Without government, a nation would lapse into anarchy. "In those days there was no king in Israel. Everyone did what was right in his own eyes" (Judges 17:6; 21:25).

6 they should have said, "is called on to be holy" rather than "is" holy. Holiness is a vocation, not a state.

2. Aristotle, *Politics*, book 1, 1254a21-24.

1 In a social order in which everyone has equal dignity in the eyes of Heaven, a leader does not stand above the people. He serves the people, and he serves God. The great symbol of biblical Israel, the menorah, is an inverted pyramid or ziggurat, broad at the top, narrow at the base. The greatest leader is therefore the most humble. "Moses was very humble, more so than anyone else on earth" (Num. 12:3).

2 The name given to this is servant leadership,³ and its origin is in the Torah. The highest accolade given to Moses is that he was "the servant of the Lord" (Deut. 34:5). Moses is given this title eighteen times in Tanakh as a whole. Only one other leader merits the same description: Joshua, who is described this way twice.

3 Nor less fascinating is the fact that only one person in the Torah is commanded to be humble, namely the king:

4 When he takes the throne of his kingdom, he is to write for himself on a scroll a copy of this law, taken from that of the Levitical priests. It is to be with him, and he is to read it all the days of his life so that he may learn to revere the Lord his God and follow carefully all the words of this law and these decrees and not consider himself better than his fellow Israelites. (Deut. 17:18-20)

5 This is how the Rambam describes the proper conduct of a king:

6 Just as the Torah has granted him the great honour and obligated everyone to revere him, so too it has commanded him to be lowly and empty at heart, as it says: "My heart is a void within me" (Ps. 109:22). Nor should he treat Israel with overbearing haughtiness, as it says, "He should not consider himself better than his fellows" (Deut. 17:20).

3. The well-known text on this theme is Robert K. Greenleaf, *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness* (New York: Paulist Press, 1977). Greenleaf does not, however, locate this idea in Torah. Hence it is important to see that it was born here, with Moses.

1 He should be gracious and merciful to the small and the great, involving himself in their good and welfare. He should protect the honour of even the humblest of people.

When he speaks to the people as a community, he should speak gently, as in, "Listen my brothers and my people...." [King David's words in 1 Ch. 28:2]. Similarly, 1 Kings 12:7 states, "If today you will be a servant to these people...."

He should always conduct himself with great humility. There is none greater than Moses, our teacher. Yet, he said: "What are we? Your complaints are not against us" (Ex. 16:8). He should bear the nation's difficulties, burdens, complaints, and anger as a nurse carries an infant.⁴

The same applies to all positions of leadership. The Rambam lists among those who have no share in the World to Come someone who "imposes a rule of fear on the community, not for the sake of Heaven."

6 Such a person "rules over a community by force, so that people are greatly afraid and terrified of him," doing so "for his own glory and personal interests." The Rambam adds to this last phrase: "like heathen kings."⁵ The polemical intent is clear. It is not that no one behaves this way. It is that this is not a Jewish way to behave.

When R. Gamliel acted in what his colleagues saw as a high-handed manner, he was deposed as *nasi*, head of the community, until he acknowledged his fault and apologised (Berakhot 27b). R. Gamliel learned the lesson. He later said to two people who declined his offer to accept positions of leadership: "Do you think that I am offering you authority [*serara*]? I am offering you the chance to serve [*avdut*]" (Horayot 10a-b). As Martin Luther King Jr. once said, "Everybody can be great... because anybody can serve."⁶

C.S. Lewis rightly defined humility not as *thinking less of yourself* but as *thinking of yourself less*. The great leaders respect others. They

honour them, lift them, inspire them to reach heights they might never have reached otherwise. They are motivated by ideals, not by personal ambition. They do not succumb to the arrogance of power.

Sometimes the worst mistakes we make are when we project our feelings onto others. Korah was an ambitious man, so he saw Moses and Aaron as two people driven by ambition, "setting themselves above God's congregation." He did not understand that in Judaism, to lead is to serve. Those who serve do not lift themselves high. They lift other people high.

אם אין אני לי מי לי

כיצד נדרש מישראל להכריע במחלוקת שבין משה רבינו לשאר גדולי הדור?

מהו הדבר שאדם יודע יותר ממלאכי השרת?

"והנה החל הנגף בעם... ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות"
(במדבר ז', יב-יד)

יש להבין את טעמו של עונש זה, בשלמא קרה ועדתו מובן מדוע נענשו, שהרי הם פתחו במחלוקת נגד משה רבינו בעוד שידעו כי אין בדבריהם כל ממש, אולם מדוע נענשו שאר בני ישראל במגפה?

(2)
223
13

(5)

לתלות בו את החורבן. אלא ודאי שהפגם היה בדבר נסתר, ולכן לא יכול היה אף אחד - מלבד הקב"ה - להצביע על הסיבה לחורבן - "שלא בירכו בתורה תחילה"³.

והקשה בעל האבני עזרי צ"ל (מכתבים ומאמרים ח"ד סי' שע"ד) אם חטא זה היה דק ונסתר כל כך עד אשר אפילו מלאכי השרת לא הכירו בו, מה היתה התביעה על ישראל, הלא גם הם עצמם לא היו יכולים להכיר בחטא זה? כיצד ניתן להעניש אדם על חטא שהוא עצמו אינו מבחין בו?⁴

מכאן מבואר - אומר בעל האבני עזרי - שאדם מכיר את עצמו יותר מאשר חכם ויותר מנביא, ואף יותר ממלאכי השרת, שכן לכל אדם ישנם כוחות להכיר את מעמקי ליבו ומיסתוריו באופן שאף אחד מלבד הקב"ה אינו יכול להכיר. לפיכך יכול היה כל אחד מבני אותו הדור להבחין במיסרון ובזלזול שהיה לו במעלת התורה, ומשום כך נתבעו שלא תיקנו דבר זה.

אוילים בחסר לב ימותו

מעתה נוכל להבין גם את התביעה שהיתה על-בני ישראל במחלוקת קורח, שאף על יפי שבפניהם עמדו שני צדדים - מצד אחד משה ואהרן, ומצד שני כל גדולי ישראל, מכל מקום לכל אחד ואחד מהם היתה אפשרות להכיר בליבו את האמת, ומשום כך יכולים היו גם פשוטי העם להכיר בעמקי ליבם שמשה אמת ונבואתו אמת. חובה היתה עליהם להגיע לחקר אמת זו מתוך ליבם פנימה וללכת אחריה, שכן אם רצו להכיר בה - היו משגיגים אותה.

עלינו ללמוד מכאן כי ריבולתו של האדם להבחין באמת מתוך ליבו, וכדברי הגמרא (סנהדרין כ"ו ע"א): "הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות". אין אדם יכול להתחמק מקיום האמת בטענת 'לא ידעתי', שכן אילו רק ירצה ימצאנה בתוך ליבו.

זו, וזו ולא הרעותי את אחד מהם. יתכן, כי המשתבחים בענוה - וענותותם היא פחותה - מקרבים ומכניעים עצמם למי שהוא שפל הרבה ממנו במעלתו ומחבקים ומנשקים אותם. אבל מי שהוא בערכם או ערך יותר גבוה, אשר יתכן לטעות כי ההכנעה אינו מצד הענוה, רק מצד הצדק והנמוס, שפלוגי גבוה ורם ממנו במעלה, לא ירחיק ומשפילן בערמתו ומתכבד בקלונם. לא כן

1
8
שמ

הן אמת, שגם שאר ישראל הטילו ספק בבחירת אהרן ובבחירת שבט לוי על ידי הקב"ה, אולם עדיין יש להבין, האם נדרש מפשוטי העם להכריע במחלוקת שבין ראשי העם וגדולי הדור? הלא קורח עצמו חכם גדול היה כמבואר במדרש (במדבר רבה פ"ח אות ג), ועוד אמרו (שם אות יז): "אשר יחדו נמתיק ט"ד" - אהרן וקרח שניהן שווין, אם כן כיצד זה ידעו פשוטי העם להכריע במחלוקת בינו ובין משה רבינו?

ובפרט, שלצידו של קרח עמדו מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות (במדבר רבה שם), אשר הכתוב מתאר אותם (שם ט"ו, א): "נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם", וביאר

חז"ל (סנהדרין ק"ע"א): "[נשיאי עדה] - מיוחדים שבעדה, קראי מועד' - שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, 'אנשי שם' - שהיה לתם שם בכל העולם. ולא רק הם נמשכו אחרי קרח, אלא אף כל גדולי ישראל, כמבואר במדרש (במדבר רבה שם אות ט): "נמשכו כל גדולי ישראל והסנהדראות אחריו".

אכן, עצם הדבר קשה להבנה, כיצד קרח דבר כזה, שכל גדולי ישראל הצטרפו אל קרח במחלוקתו עם משה, אולם לאחר שכן אירע, תמוהה התביעה על בני ישראל, הלא לכאורה לא היו בידם הכלים להכריע במחלוקת מעין זו.

לאדם מערכי לב

כדי להשיב על שאלה זו, יש להקדים ולבאר את דברי הגמרא בנדרים (פ"א ע"א), שהשאלה שנשאלה על חורבן הארץ ובית המקדש: "מי האיש החכם ויבן את זאת... על מה אבדה הארץ ונצתה כמדבר מבלי עבר" (ירמיה ט, י"א), נשאלה לחכמים, לנביאים ולמלאכי השרת, וכולם לא ידעו ליתן טעם על הדבר, עד שהשיב על כך הקב"ה בעצמו, ואמר (שם, י"ב): "על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה".

ומוסיפה הגמרא לבאר, שאין פירוש הדברים כפשוטם - שישראל לא עסקו בתורה ולא קיימו את מצוותיה, אלא "שלא בירכו בתורה תחילה", כלומר שלא בירכו את ברכת התורה לפני שלמדו תורה. וביאר רבינו יונה (הובא ברין נדרים שם), שאם היה עם ישראל עובד את התורה ממש, גם הנביאים והחכמים יכולים היו להשיב על השאלה "על מה אבדה הארץ", שהלא עזיבת התורה דבר חמור הוא, וגלוי לכל, ובודאי שהיו יכולים

24
6
9
שמ
חכמי

6

True humility is to show honor and respect to everyone.

ויחר למשה מאד ויאמר אל השם אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם. (במדבר ט"ז ט"ו)

"AND MOSHE WAS VERY PAINED AND HE SAID TO THE ALMIGHTY, DO NOT TURN TO THEIR OFFERINGS. I DID NOT TAKE EVEN ONE MULE OF THEIRS. AND I DID NOT HARM EVEN ONE OF THEM." (Bamidbar 16:15)

(Rabbi Meir Simcha Hacoen explained that if a person has false humility, he will be willing to act in a humble manner when interacting with people who are much lower than him in stature or intellect. He knows that everyone realizes he is above those people and is not worried about losing honor in the eyes of others. But with those who are equal to him in stature or above him he will not act humbly at all. He fears that others will think that he is below these people and since he is really an honor-seeker he does not want people to think he is lower than anyone else. With these people he will do everything he can to show that he is above them.

(This is what Moshe, the truly humble man, said. I did not do anything negative to anyone, even those who are distinguished. I did nothing to belittle the stature of any person. (Meshech Chochmah)

When a person is able to show honor and respect to competitors, that is a sign of true humility. The arrogant person thinks, "If I honor this person, what will people think of me? Will it raise or lower my stature in the eyes of others?" But the humble person makes no calculations of this kind. He treats each person according to the Torah ideals of how people should be treated. Ultimately this only elevates a person's true stature regardless of how other people might react.

Rabbi Isser Zalman Meltzer used to give a weekly Talmudic lecture in his yeshiva. One of the students who usually remained silent during the lecture once spoke up and said, "The Sfas Emes

explains this section differently than what was just said." The Rosh Hayeshiva replied, "If the Sfas Emes explains the Gemora differently, I should really stop my lecture right away. But I ask of you a favor. I worked hard to prepare this lecture. Do me a chesed and give me permission to continue the lecture which I prepared with so much effort."

The statement of Rabbi Meltzer seemed a bit strange. Even if another scholar explained the passage differently, he had a right to offer his own interpretation. As Rabbi Meltzer frequently said about similar situations, "He explains his way and I explain my way."

Immediately after the lecture, one of the top students ran to the yeshiva's library and looked up the Sfas Emes's commentary. He saw that the Sfas Emes's explanation was really consistent with the Rosh Hayeshiva's interpretation. The student ran over to Rabbi Meltzer and told him this. "I am familiar with what the Sfas Emes

על (10)

אדוננו משה — הוא היה עניו אמיתי! ולא קנה להמתנבאים במחנה, והתפלל כי יאציל ה' על הזקנים רוח נבואה (במדבר יא). זה שאמר "ולא הריעותי את אחד מהם." כי משקל "אחד" נאמר על הרוב על המיוחד וגדול שבתם, וכמו שכתוב (בראשית כו, י) "כמעט שכב אחד העם" (רש"י שם), שגם הגדולים במעלה לא פחת מעלתם, אדרבא, הוסיף על מעלתם וכבודם — בינה זאת.

ע
Crowth
Thrup
כ"ט

7/41

(12) re

wrote," said Rav Isser Zalman, "and you are right, there is no contradiction there to what I said."

The student was very curious about the Rosh Hayeshiva's reaction and walked him home. On the way Rav Isser Zalman explained, "During the lecture I noticed a businessman who never before came to my lectures. Also, this fellow who asked the question usually does not ask questions during the lecture. I assumed that there might be a possible shiduch between the young man and the businessman's daughter. I'm not certain that this man has a daughter but most likely he does. Probably the fellow asked the question to impress the businessman that he knows how to learn. I replied the way I did to raise this student in the eyes of his prospective father-in-law."

A few weeks later this young man actually became engaged to that person's daughter. (Bederech Aitz Hachayim, vol.1, pp.223-4)

(13) אה"ק

י. ונתתם עליהם קטרת. י"ל טעם למה א"ל להקריב קטרת, והנה קרה טען חוט א' תכלת פוטר הבגד טלית שכולו תכלת לא כ"ש מזוזה א' פוטרת הבית בית מלא ספרים לא כ"ש וכן טען ומה אהרן שלא נמשח אלא בשמן המשחה ונעשה כה"ג אני שאני בנו של יצחק שכולו שמן עאי"ן כדאי" כ"ז במדרש, וכוננו בטענות אלו ה"ה שאם רצון הקב"ה שאחד יהי' כה"ג כ"ש שנצטוו שר"ץ איש יהיו כהנים גדולים וז"ש כי

כל העדה כולם קדושים, ועי"ז רצה מרע"ה להראות לו טעותו ולהוכיח לו מהקטורת דלפי שיטתו אם שיעור פרס ומחנה א' קטרת מברכת ומעשרת כמ"ש ביומא כ"ז ועוצרת המגפה כ"ש ר"ע מחתות מלאות קטרת יהי' לברכה ובסוף ראה שזה לקללה ונשרפו עי"ז וע"כ מוכח שרצון הקב"ה לא לגרוע מדבריו ולא להוסיף עליהן.

(14) כ"ק

(כב) ויפלו על פניהם. לתתפלל. ומכאן * לנפילת אפים בתפלה. דע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש בנות: האחת * למורא השכינה, והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו. האחת למורא השכינה, כדי שיתלבש בזה בושת וצניעות כי כסוי הפנים מדרכי הענוה והבושת * ולפי שכוונת המתפלל שהשכינה כנגדו, וכענין שכתוב: שויתי ה' לנגדי תמיד ²¹, לכך תקנו בטכסיסי התפלה כסוי הפנים, והכל ליראת ה' יתברך, כענין שכתוב במשה: ויסתר משה פניו כי ירא מהבים אל האלהים ²². והלשון הזה של נפילת אפים הוכיחוהו רז"ל גם בחיות הקדש, וכך דרשו רז"ל ²³: חיות הקדש גופלות על פניהן כדי שלא יציצו בפני השכינה, כענין שכתוב: והחיות רצוא ושוב ²⁴, כלומר שאינן רשאות להתעכב באותה מרצה ולהציץ למעלה פן הרקיע הנטוי על ראשם מפני אימת השכינה, לכך הוכיח מיד, ושוב כלומר שממחרת להשיב ראשיהם מתחת הרקיע, וזהו: כמראה הבזק ²⁴, ולא אמר, כמראה ברק לפי שהברק הוא משתלח למטה הבזק עולה ויורד. ולשון, בזק מלשון זיקות, ודרשו

רז"ל ²⁵: כמראה הבזק, כזה שבזק * גפת בכירה, כי כשהוא משים פסולת של זיתים בפירה מיד-עולה השלהבת בכבשן והלהב עולה ויורד, וזהו ענין, רצוא ושוב, דעת יונתן ברצוא ושוב ענין אחד, הוא שתרגם: וברייתא * חורן ומקפן ית עלמא ותיבן בריא חזא ²⁶ וקבילין ²⁷ כחיון ברקא. כוונתו לומר כי בשליחתן מקיפות את העולם לארבע רוחות שהרי יש לכל תיה ארבעה פנים לכל רוח ורוח, ואחר כך שבות חיה אחת בהשלים שליחותן, כי כן תמצא במרכבה השנית: היא החיה אשר ראית וגו' ²⁸. וכן הוכיחו רז"ל כוון הרגלים שגם הוא מטכסיסי התפלה מפסוק: ורגליהם רגל ישרה ²⁹, האמור בחיות הקדש. השנית * להראות צער והכנעה, והוא כי הגופל על פניו מצטער ונכנע, וההכנעה מעקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צער וממלא שאלתו. וכן אמרו רז"ל על הצדיק המצטער חלש דעתיה ואתא מטרא ³⁰, אכסיף ואתא מטרא ³¹. ודומה לזה אמרו בבבא מציעא שלהי פרק תוהב ³²: דביתיה דרבי אליעזר אהתיה דרבן גמליאל והאי ³³ מהוה עובדא ואילך לא היה שבקא ליה לרבי אליעזר למגפלא אפיה בתחנונא ³⁴, והענין כדי שלא יצטער, ומתוך הצער וההכנעה והעלבון יעניש את רבן גמליאל אחיה שנתה ראש ישיבה ושברכוהו * בעצתו. והא למדת שלא היתה מתיראת הגברת הזאת שיענישו בתפלתו אלא מתוך נפילה אפים, ושם גומר המעשה שמתוך נפילת אפים הענישו, שהיא לא נזהרה ביום אחד שהיתה סבורה בו שהיה ראש חדש * ולא חששה לשמרו באותו יום, ואז נפל על פניו, ושמעה קל שפורי * בי רבן גמליאל אחיה, ואמרה ליה: קטלתי לאחי השלישית * להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הגופל על פניו מכסה עיניו וסותם פיו והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו, ואינו יודע דרכו ועניניו, ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו, וכענין שכתוב: כי לא לאדם דרכו ³⁵, וכאלו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו, ועיניו ושפתיו מסותמין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון הש"י, וזה דוגמת מה שמסכים עם לבו בכוון רגליו בתפלה כאלו רגליו כבולים, אין חפצו תלוי בעצמו. והנה האומות מראים

(כב) ויפלו על פניהם. רבינו בחיי כתב ג' טעמים לנפילת אפים בתפילה, וא' מחם הוא, שבוה אנו מראים בטול החושים וההרגשים והגופל על פניו מכסה עיניו והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו וכו' אם אין הקב"ה מסכים ע"י זכו' וזה דוגמת מה שמסכים עם לבו בכוון רגליו בתפלה כאלו רגליו כבולות ואין חפצו תלוי בעצמו. והנה האומות מראים הפונונה הזאת בכוון הידים בשעת תחנונים והם עצמם אינם יודעים, למה הורגלו בכך. והטעם בזה להראות בטול כח עצמי כאילו ידיו אסורות והוא מוכר אותן למי שמתחנן אליו, ולפי שתנועת הרגלים גדולה מתנועת הידים לקרב תועלתו ולדחות נזקו לכך נהגנו בכוון הרגלים ולא הידים עכ"ל ר' בחיי. ונראה שיש גם טעם אחר בזה, שרגלים יש לכל בעל חיים, אבל ידים - לקבל ולתת ולעשות כל מלאכה - יש רק לבני האדם. והאומות, המכוונות את ידיהן בשעת התפילה, מוסרות למי שמתפללים אליו רק את ידיהן ומבטלות א"ע מתורת אדם נגד זה, שמתפללין אליו, לאמר כבהמה אנו חשבות נגדך. אבל עם ישראל מוקיף בשעת התפילה לבטל נגד ה', אלהי השמים והארץ, גם את הרגלים לאמר: חטאנו עינינו ופשענו נגדך ואפילו כבהמה לא היינו. ומה אנו ומה חיינו? הרי אנחנו לפני ה' כדומם או כצומח, שאינו יכול לזוז ממקומו, ואין תנועותיו בידינו.

(15) א"ס"מ

הכוונה הזאת בכוון הידים בבקשת תחנונים, והן עצמן אינן יודעים למה הורגלו בכך. והטעם בזה הוא להראות בטול כח עצמו כאלו ידיו אסורות והוא מוכר אותן * למי שמתחנן אליו, ולפי שתנועת הרגלים גדולה מתנועת הידים לקרב תועלתו ולדחות נזקו, לכך נהגנו בכוון הרגלים ולא הידים, ובשם רבינו האי גאון ז"ל ³⁶ כי מן הראוי לאדם ליפול על פניו בצד שמאל, ונתן טעם בזה * כדי לשעבד בנפילת אפים היד * הרומזת חירות בליל הפסח. והנה התפלה שהתפלל משה בנפילת אפים זהו שאמר: אל אלהי

(8)

אם כמות כל האדם ימותון אלה... לא ד' שלחני... ואם בריאה
(טז, כט"ל)

1 התנאי כפול שהתנה משה הוא לכאורה מיותר דלמה לו לומר שאם במיתה רגלית ח"ו לא ד' שלחני דאם לא נשלח קשה למה הם חייבים מיתה ולא הי' צריך להתנות אלא אם בריאה יכרא ד' ופצתה אז תהי' ראי' מוכרחת שלא מלבי וזהו העיקר ודי בזה. והנראה מזה וכן שמעתי בשם האדמו"ר ר"י מבולזא זצוק"ל דבכל אופן הם חייבים מיתה אלא דתלוי באיזה מיתה 6 במותו במיתה משונה של בקיעת האדמה וסתימתה או במיתה טבעית אבל מיתה מוכרח כיון שביזוי את משה ואהרן ברבים ואף אם יתכן שיש להם איזה ניצוץ של טענת אמת מ"מ כיון שביזו את משה ואהרן וחלקו עליהם הרי הם מתחייבים בנפשם. ויש לנו ללמוד מזה דיתכן דיש לו למי שהוא מקה שהוא טענה על הנהגתו של אחד מגדולי הדור ואף יתכן שיהי' צודק 11 בטענתו ואפילו אמת בדברו אבל כיון שביזה ת"ח ברבים ועי"ז השפיל כבוד התורה ולומדי' הרי זה מחוייב בעון פלילי. ומרגלא בפומא דבעלי עבודה דיכולים להכיר את מי שהוא מושחת במדות בשעה שהוא צודק בטענותיו דאז הוא עלול להתריב עולמות. וכן ידוע פריש הגר"א זצ"ל והדבר פלא שכבר היתה זאת בימיו דפירש על מה שאמר עשו על אחיו יעקב יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את אחי דלמה דוקא אז ינקום את נקמתו מיעקב על נטילת הברכות ופירש הוא זצ"ל דאז בימי אבל אבי נהי' שנינו חיובים לעבור לפני התיבה להתפלל ואז יהי' לי אפשרות להרוג את אחי ושפ"י דהיינו בשעה שיש לו טענה צודקת או עשו שולט במילואו עדי כדי רציחה ממש. וזהו מה שמסר משה רבינו דאף אם יתכן שמי שהוא יעלה על הדעת שלא ד' שלחני ח"ו מ"מ אלו החולקים עליו מחיובים על מעשיהם. וכן יש לכל אחד להיזהר בדוקא בשעה שנדמה לו שיש לו טענה צודקת שלא יצא מגדר הנימוס ויביא רעה לעצמו, וק"ל.

16
14
ה' 16
ה' 2

16